

DM

magazin

Páros vagy páratlan?

Az első félévi vizsgán barátom indexébe fizikából kettést jegyzett be a prof., mármint az „öreg”. De hát a diákoknak minden prof. öreg volt akkor. Persze, ma is az. A mi professzorunk annyiban mégis elütött a többi prof.-tól, hogy ő volt a legöregebb. Legalábbis mi annak tartottuk. Ez a megkülönböztetés abból eredt, hogy teljesen egyéni szokásai voltak. Például, ha valamelyik diáknak kettést adott, az osztályzat mellé egy vagy két kövér csillagot rajzolt. Nagyon ritkán hármast. Ezen a félévi vizsgán barátom e ritka példányok közé tartozott. En az első félévkor csak két csillag jutottam el.

Miután minden diák átvérgődött a félévi vizsgákon, az öreg prof. egyik este üzent a barátomnak, hogy keresse fel a könyvtárban, és vigye magával az indexét. A drukok fejünkbe szalasztotta a vért, különösen a barátomnak. Miután ő elment a prof.-hoz, ugyancsak törölgettem a tarkomat én is, mert felillant bennem; hátha nekem is üzen? Nem tudtam mire vélni, hogy a barátom rötyögött, amikor viszájott a prof.-tól. Aztán pedig a vaságyra dobta magát, és bukfencet vetett. Majd hirtelen talpra ugrott, s olyan méltóságteljes arcot vágott, mintha a Signum Laudist kapta volna meg. Majd hirtelen szétnyitotta az indexet, az asztalra fektette, és mutatójával a kettős osztályzat mellé bökött.

— Idenézz, Vakarc! — Mert hogy akkor is volt mindenkinek külön neve.

— Mi történt Nyúlcsájú? — néztem előreugró keskeny ajkára.

Megmutatta, hogy a három csillagból a leghátsó be van sátrózva.

— A prof. csinálta — kuncozott.

Nagyon bamba pófát vághattam, mert oldalba bökött, és cézári pózba vágta magát:

— Mit gondolsz, miért? A prof. kijelentette: a három csillagból

egyét azért sátróz be, mert a vizsgák során találkozott nálam hülyébbel is, és az kapta meg a három csillagot.

A második félévi vizsgák során aztán felszólította a barátomat; számolja meg, hány villanyégő van a teremben, és mondja meg: páros vagy páratlan számúak-e. Jól figyelje meg őket, mert ez az utolsó kérdése.

Barátom körülkukkolt a szemet a mennyezeten, s mivel hat égőt számolt össze, boldogan bökte ki: „páros”.

— Sajnálom, tévedett, mert páratlan — mondta a prof., miközben nadrágja zsebéből előhúzott egy égőt, és felmutatta. — A kettő mellé két csillag jár.

Amikor ezt megtudtam a barátamtól, nagyot nyeltem. Hátha a prof. tőlem is kérdezi ezt? Hogyan vágjam ki magam ebből a slamasztikából? Mondjak páratlant? És, ha nem húzza ki a zsebéből az égőt? Akkor aztán három csillagot rajzolt a kettő mellé. Lesz, ami lesz! Gyorsan kicsavartam a folyosón egy égőt, és zsebre tettem.

És csakugyan, az utolsó kérdése a páros-páratlan volt! Vacilláltam, aztán, mivel ugyanabban a teremben vizsgáztam, melyben a barátom, kivágtam: — Páros.

— Sajnálom, tévedett, mert páratlan — s ugyancsak előhúzza a zsebében levő égőt.

Ekkor megszorítottam az én égőmet. Megtegyem, ne tegyem? S mintha áramütés ért volna, kirántottam a nadrágzsebemből, és kiköptem magamból: „Nem professzor úr, páros.”

A professzor arcizma alig észrevehetően megrándult, végigmért, és hármast osztályzatot írt be.

Ezután én nem az asztalra fektettem az indexet, hanem az orra alá nyomtam barátomnak.

CSEREI PÁL

Szerk. üzenetek J. Gy.-nek

A klasszikusok is voltak pályakezdők. A szegedi költő második gimnazista — 12 éves — lehetett, amikor verselgetni kezdett. Először verses tragédiát írt „A gonosz mostoháról”, harmadikos, negyedikos korában meg „zenedramához” való „librettót”. Calypso címmel, tanulmányaiból ismert homéroszi témára. Első versesfüzete — kockás iskolai párlapokon — 1898 májusában készült Törtecs és rózsák címmel: baráti körben terjesztette, így is maradt ránk, egyik osztálytársának, Hubacsek Kálmánnak hagyatékában. Ugyanennek az évek őszén írhatta — ötödik gimnazista volt már — Berecz Jánosnak, szintén osztálytársának, a későbbi szegedi egyetemi tanárnak Epigramját.

Az első szerkesztői üzenet, amely a közlésvágy legkorábbi megnyilatkozásának dokumentuma, 1897. január 31-én jelent meg a Szegedi Naplóban. Igen jellemző a szövege:

J. Gy. Az ilyen versekkel örökre elriasztanád az ideáljait.

Tizennégy éves a költő, s ebből az időből nem maradt fenn verse. Csak sejthetjük, miféle küldhetett be; olyasmit, mint az egy-két év múlva írott, s már ránk maradt versei. Mint a Re-signáció:

S a sirnak férgé összerágja
A vágyainkat odalenn,
Mily boldogság is ott pihenni
— Nem kell remélni —
sohasem!

Vagy a Vigasztalás:

Mindennapi életünkben a látvány többnyire megmarad tudatunk periferiáin, lehatárolatlan, esetleges. Csak olykor, amikor a véletlen természetes játéka vagy az építész tudása szerkeztette, egységes és autonóm rendszerré komponálja a szemünk elé táruló képet, csak akkor fogjuk föl, hogy amit látunk, annak belső ritmusa, harmóniája, vagy éppen nyugtalan mozgékonyasága már-már költői, több önmagánál, a környezet egyszerű darabjánál. Ám akadnak környezetünknek oly részei, melyek általában hozzáférhetetlenek számunkra, többek közt a tetők. Fölöttünk magasodnak, láthatatlanul. Nem tartjuk számon őket, mint értékeket. Eszünkbe sem jut abba a kategóriába sorolni a tetőket, melybe a sajnós, már jobbára lerombolt, szecessziós párizsi földalatti-állomások tartoznak: egy korszak művészetének, szellemiségének anyagban megfogalmazott, mindennapos használatra szánt, praktikus tárgyi emlékei közé. Pedig ezek a tetők is magukban hordozzák korukat, s nem pusztán az építészeti technikájának jegyeit, hanem egy darabka történelmet is, egy elmúlt kor szellemét. A kémények, a cserepek rendje vagy rendtelensége, formáik rendszere Ács S. Sándor képein, a képek által teremtett határon belül sajátos ritmusba ötvöződik, hangulatos rendszerezésbe, egy letűnőben levő világ fekete-fehérbe öntött, a képi síkba zárt relikviáiként.

Ha elfelednek, kikacagnak,
Ne sirj, ne átkozd végzeted,
A sirnak mélye eltakar majd,
Ott nem bántanak az emberek..

Ilyen világtájdalmas verseket írt az ifjú költő. Ez volt a divat a század végén, ezt tanulta el ő is Reviczkytól, az őszirózsák beteg poétájától.

Két év múlva — ki tudja, hány újabb kísérlet után — megint üzent neki a szerkesztő; talán Békefi Antal, talán későbbi fölfedezője, Mórincz Pál, 1899. apr. 15-én:

J. Gy. Szeged. A verselése ellen nem emelhető kifogás, az jó, de nem mindenütt hat, nem mindenütt közvetlen. Pedig hiába, ez kell nagyon, maga a szép rim semmi, ha hatástalanul hangzik, ha semmi hangulatot sem ébreszt az olvasóban. A „Tavaszi halál”-ban emellett nyelvtani túlzások vannak. Eddigi eredményei azonban mindenesetre szép reményekre jogosítanak. A versekből, ha a hely engedi, a melléklapban közölni fogunk.

Hogy ezek közül valók voltak-e, nem tudjuk, mindenesetre 1899. máj. 21-én, pünkösdvasárnap a Szegedi Napló közölte Juhász első verseit: ezeknek is jellemző a címük: *Meleg és Mulandóság. Az Irodalom rovatban pedig Mórincz Pál Néhány költemény címmel külön is bemutatta az ifjú költőt a szegedi olvasóknak:*

A postán egy csomó verset kaptunk a jó minap. Apró betűkkel írva vagy tíz apró vers. Sok igen rémes szállítmány érkezik hozzánk, különösen így tavaszban, mikor nyílik a természet és a poétaság virága. Az a kis verses paksaméta azonban feltűnt a kísérő levele folytán, mert abban a szerző így mutatja be magát:

„Jelen költemények egy 16 éves ifjú művei, ki a világirodalom jelesinek tanulmányozása által és hosszas elmélkedés után indult az irodalom rögs útjára, melyen a középserűséget egy horáciusi mondas szerint — istenek, emberek és könyvtárosok utálják.” Na, ez beszéd, derék 16 éves ifjú. De, nézzük: mi virágok teremnek e zsenge fán? Aztán a tizenhat esztendő poéta versei igen megleptek bennünket gondolatalkal, a forma-érzékel és a verselés csínjával. Mintha azokat nem is tizenhat éves poéta írta volna, hanem érettebb, rutinérozottabb. S mivel látjuk e

dalokból, hogy ifjú szerzőjük komoly tehetség, akinek a poézisa megérdemli az ápolást, buzditóul közöltük a mai ünnepi számban található két csinos dalát a tizenhat esztendő poétának, akinek a neve: Juhász Gyula.

Erre a fölfedezésre sokszor visszaemlékezett Juhász Gyula is, Mórincz Pál is. Amde a költőt megegyeszer föl kellett fűdözni. Azon a napon, amikor bevonult a váci piaristák noviciátusába, 1899. aug. 25-én a Budapesti Napló is közölte egy versét, az Ovidiust. Ez is nagyon jellemző: a száműzetésben élő latin költő nevében szól benne az ifjú, aki első-sorban édesanyja kívánságára indult a maga Tomijába, Vácra. De előbb még tett egy kísérletet a Naplónál is. A szerkesztői üzenet 1899. aug. 2-án így szólt:

J. Gy. Versgyűjteménye megjött. Csak most olvastunk belőle. Jöjjön el hozzánk egy nap a szerkesztőségbe.

Tíz nap múlva, aug. 12-én megismételték, most már a be-küldött versesfüzet eddig ismeretlen címmel:

J. Gy. (Tavaszi rügyek.) Látogasson föl du. 5–7 óra között a szerkesztőségbe.

Bement-e, nem-e, nem tudjuk. Bő fél év múltán, 1900. máj. 5-én a honvágyó költő otthagyta Vácot, hazajött szülővárosába, édesanyjához, a költészethez. A Szegedi Napló 1900. júl. 21-én ezt az üzenetet küldte neki:

J. Gy. Majd válogatunk a küldeményéből alkalmadtán.

Istmet tíz nap múlva, júl. 31-én:

J. Gy. Látogasson meg bennünket délután 5 és 7 óra között bármely napon. Szívesen látjuk.

Valami közbejött: a főszerkesztő, Kulinyi Zsigmond nem volt otthon, s úgy játszik, ő akart személyesen beszélni a fiatal költővel. (Mert azt nem te-lelezhetjük föl, hogy Juhász Gyula ragaszkodott volna a főszerkesztő személyéhez.) Ezért neki szóltat 1900. aug. 12-én ez az üzenet:

J. Főszerkesztőnk már útban van Párisból hazafelé. A jövő héten fölkeresheti.

Kulinyi másnap haza is ért. Bizonyára fölkereste őt a hetedik gimnazista. E találkozás eredményeként a Szegedi Napló 1900. aug. 19-i száma tárca rovatában egyszerre négy verse (Rózsák között, Gyöngyök, Hervadás, Régi nóták) jelent meg. Ez afféle második fölfedezése volt.

Hamarosan sor került a harmadikra. A Szegedi Napló karácsonyi száma közölte Don Quixotte és Őszirózsák című versét Bauer Herbert — a későbbi Balázs Béla — két versével együtt. Most Sz. Szigethy Vilmos írt „fölfedező” cikket Két diák-poéta címmel róluk. Juhász Gyula nagy keserűségére a szerkesztői vagy szedői fölületesség következtében neve a versek alatt hibásan jelent meg: Juhász Antalnak írták!

De még ez sem jelentette a teljes beérkezést. Még ezután is vártak rá kudarcok. A Szegedi Napló 1901. jan. 12-i számában ez a szerkesztői üzenet hűtötte le a karácsonyi megjel-nésen fölbuzdult ifjút:

J. Gy. Költeményei nem közölhetők.

A harcot azonban nem adta föl. Ebben a zsenik és a dilet-tánsok — sajnós — egyformák. De a költő így ért klasszikussá.

PÉTER LÁSZLÓ

